

15.5.2024,
korj. 22.5.2024

**PIRKKALA KIRKKOVERÄJÄ
ARKEOLOGINEN
TARKKUUSINVENTOINTI 2024**

ESIRAPORTTI 15.5.2024

**TILAAJA:
PIRKKALA-LINNAINMAA-
ALLIANSSI, KEHITYSVAIHE**

**TOTEUTTAJA:
HEILU OY
KALLE LUOTO**

Sisällysluettelo

Arkistotiedot.....	2
Tiivistelmä	3
1. Johdanto.....	4
2. Kohteen lähtötiedot	5
Vanhat kartat	7
3. Arkeologinen tarkkuusinventointi	13
Havainnot	13
A	13
B	15
C	15
X1.....	18
X2.....	19
X3.....	19
Z1.....	19
Koekuopat ja koepistot.....	20
Löydöt.....	24
Näytteet	25
4. Tulokset.....	27
Lähteet	28

Liitteet:

Liite 1: Kartta, rakenteet, mk 1 : 1000

Liite 2: Kartta, koekuopat ja rakenteet, mk 1 : 1000

Kansikuva: Tutkimusalue 25.4.2024, lännestä

Taustakarttoina Maanmittauslaitoksen Karttakuvapalvelun (WMTS) 05/2024 aineistoa. Koordinaatisto ETRS-TM35FIN, korkeus N2000.

Arkistotiedot

Kohteen nimi	Kirkkoveräjä (muinaisjäännöstunnus 604010017)
Muinaisjäännöstyyppi:	kiinteä muinaisjäännös
Ajoitus:	rautakausi, historiallinen aika
Koordinaatit:	N 6819494 E 323180 Z 100 - 102 m mpy
Koordinaattiselite:	Tutkimusalueen keskipiste
Tutkimustyyppi:	Arkeologinen tarkkuusinventointi
Tutkimuksen tekijä	Heilu Oy/ FM Kalle Luoto
Kenttätyöaika:	25.4., 7.5. & 8.5.2024
Tutkimusten rahoittaja:	PIRKKALA-LINNAINMAA-ALLIANSSI, KEHITYSVAIHE
Lausunnot:	Maakuntamuseon lausunto 261 / 2020 Tampereen raitiotien seudullisen yleissuunnitelman luonnos (TRE:2458/2020) Maakuntamuseon lausunto 988 / 2022 Pirkkala-Linnainmaa-raitiotien hankesuunnitelman luonnos.
Aikaisemmat tutkimukset:	Soininen 1998, Miettinen 1971
Aikaisemmat löydöt:	
Kaivauslöydöt 2024:	KM XXXXX
Tutkimuslupa:	MV/00743/2024 PIRKKALA, Kirkkoveräjä (604010017), arkeologinen tarkkuusinventointi

Kartta 1. Tutkimusalueen sijainti.

Tiivistelmä

1. Johdanto

Tutkimus liittyy Tampereen kaupungin ja Pirkkalan kunnan Pirkkala-Linnainmaa raitiotieallianssin Pirkkalan ratahaaran toteutus suunnitteluun. Alueellinen vastuumuseo Pirkanmaan maakuntamuseo on antanut hankkeesta lausunnot (28.5.2020: 261/2020 ja 1.2.2023: 988 / 2022) joissa se on todennut, että Pirkkalassa Naistenmatkantien eteläpuolella, paaluvälillä 7160-7220 jalkakäytävä- ja pyörätie luiskineen tulisi suunnitelman mukaan ulottumaan muinaismuistolain rauhoittaman kiinteän muinaisjäännöksen, rautakautisen ja/tai historiallisen kiviröykkiöryhmän/asuinpaikan Kirkkoveräjä alueen pohjoisosaan ja esittänyt, että ko. alueella tulee suorittaa arkeologiset tutkimukset sen toteamiseksi, sijaitseeko suunnitellulla hankealueella muinaismuistolain tarkoittamia rakenteita tai kulttuurikerrosta.

Tarkkuusinventoinnin tavoitteena oli Pirkanmaan maakuntamuseon lausunnon mukaisesti kohteen tarkan pohjoisrajan selvittäminen arkeologisen tarkkuusinventoinnin menetelmin. Menetelmiin kuului koekuoppien kaivaminen ja lähinnä Naistenmatkantietä olevien näkyvien rakenteiden kartoitus. Tarkkuusinventoinnin tutkimuslupa MV/00743/2024.

Kuva 1. Tarkkuusinventoinnin kartoitus käynnissä 25.4.2024.

2. Kohteen lähtötiedot

Paikalta on vuoden 1971 inventoinnissa todettu kaksi kiven ja maansekaista rökkiötä ja vuoden 1998 inventoinnissa kolme rökkiötä lisää, joista kaksi on tulkittu parituparakennusten tulisijojen jäännöksiksi. Rakennusten perustat olivat havaittavissa maastossa. Kohdetta ei ole tutkittu ja se rajoja määritelty tarkemmin arkeologisesti.

Alueella kasvaa suuria haapoja.

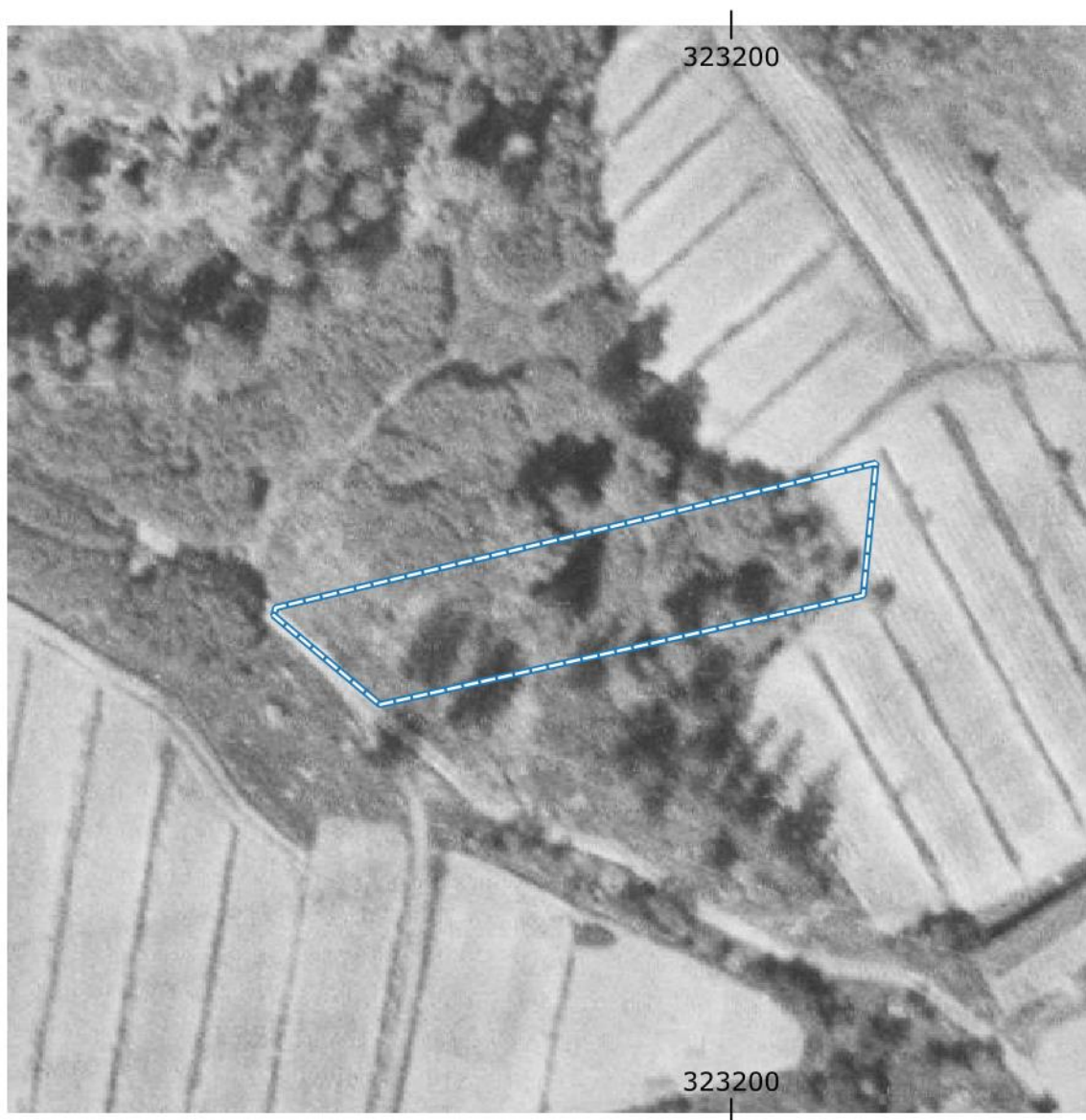
Alueen itäosassa on entinen metsittynyt pelto.

Kartta 2. Ote vuoden 1998 inventoinnin kartasta (mk 1: 10 000). Tutkimusalue sinisellä katkoviivalla.

Kartta 3. Tulkinta vuoden 1998 inventointihavainnoista. MK 1 : 2500.

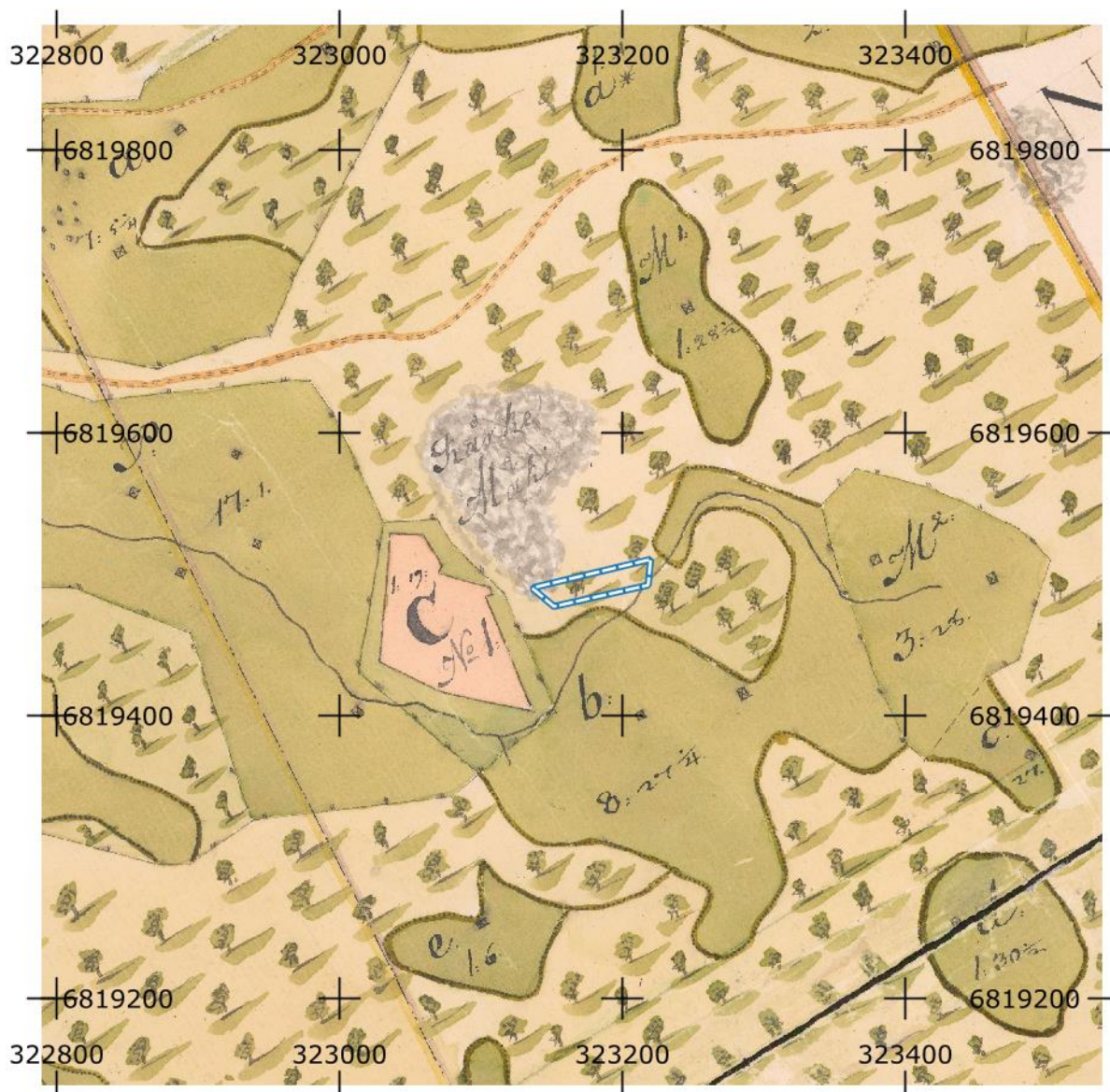

Kuva 2. Ilmakuva alueesta vuodelta 1946.

Vanhat kartat

Historiallisissa kartoissa aluetta on kuvattu vuodesta 1753 alkaen. Vanhimmat kartat ovat jakokarttoja, joissa on kuvattu lähinnä peltoja, niittyjä sekä asutuksen sijoittumista. Alue on kuulunut Haikan kylän ja kartanon maihin. Vanhimpiin 1700-luvun karttoihin alueelle ei ole merkitty asutusta. Vanhimmissa kartoissa näkyy kalliainen Korkeamäki alueen pohjoispuolella sekä vihreällä merkitty niittymaa alueen eteläpuolella. Alueen länsipuolella on pelto "C". Lisäksi kartasta voidaan päätellä alueen eteläpuolella virtaavan puron linjaus. Alueelle ei ole merkitty teitä tai polkuja, mikä saattaa olla merkki siitä, että alueella liikkumisen tarve on ollut vähäinen eikä kulkuväylille ole ollut tarvetta.

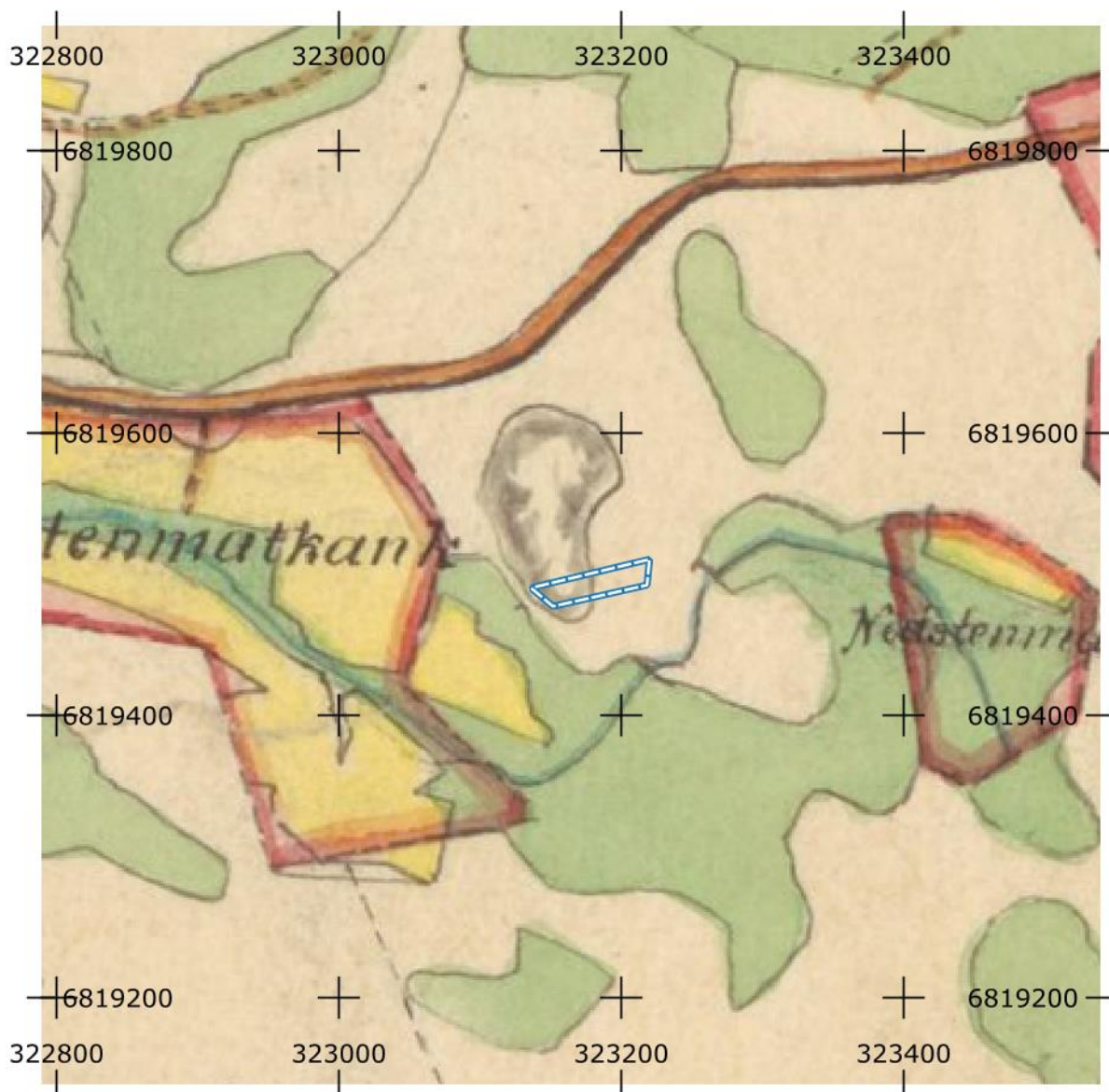
Kartta 4. Ote kartasta "Haikka; Isojaon kartta, pöytäkirja ja jakokirja" (1763). Kyseessä on sama kartta kuin **Virhe. Viitteen lähdeä ei löytynyt.**, mutta puhtaaksi piirrettynä kansallisarkiston kopiona.

Alueelta ei ole laadittu yksityiskohtaisia kartoja 1800-luvun aikana. Tämä johtunee siitä, että alue on ollut Haikan kartanon maita, eikä kartanolla ole ollut tarvetta alueen tila- tai kiinteistöjärjestelyihin.

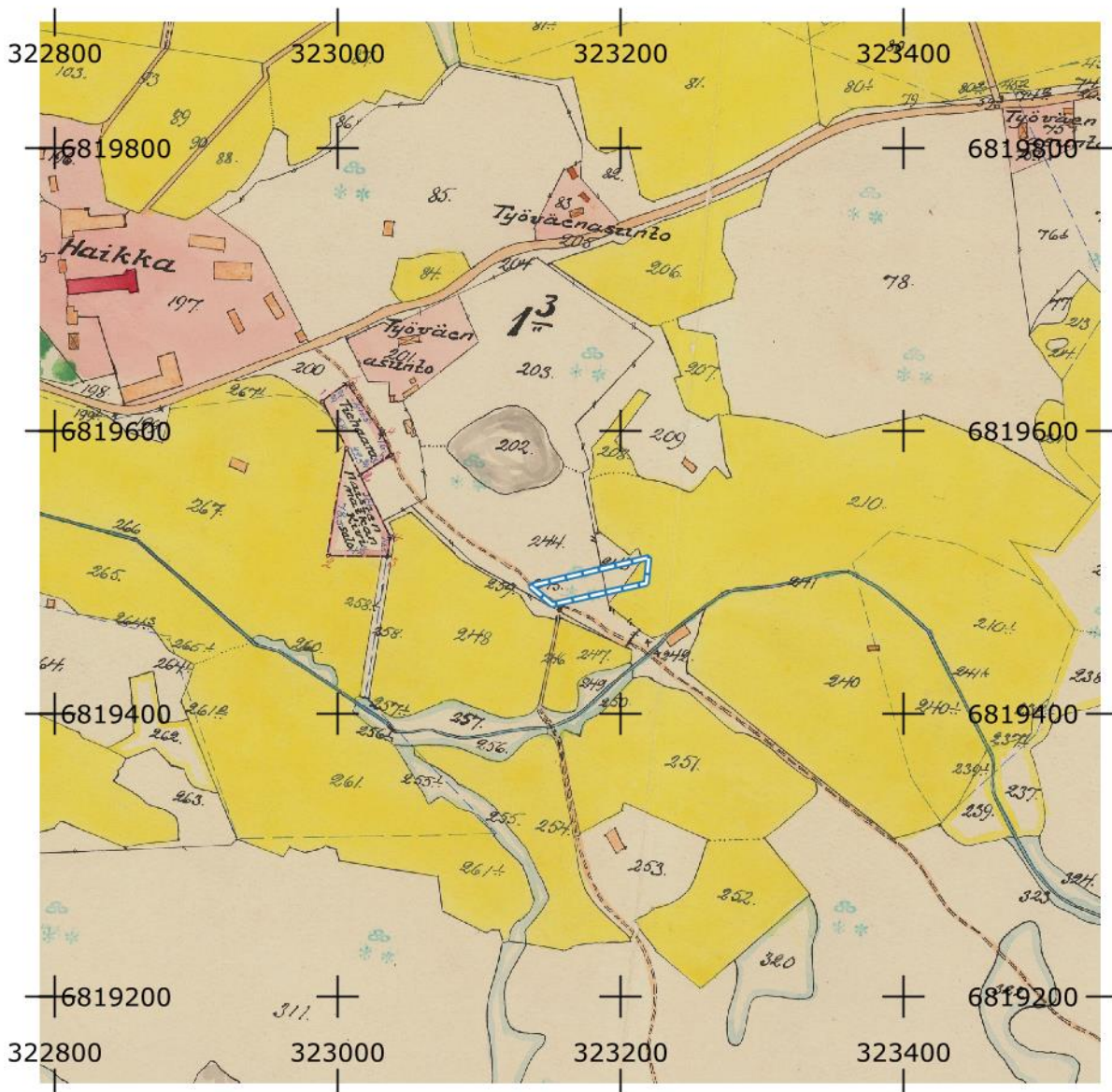
1900-luvulle tultaessa alueen ympäristöön alkaa muodostua kulkuväyliä ja asutusta. Vuoteen 1927 tultaessa (Kartta 6 ja Kartta 7) alueen lähiympäristöön perustetaan asuinrakennuksia sekä niityt muuttuvat pelloiksi. Vuoden 1927 karttaan on merkitty numerolla 243 tutkimusalueen itäosa. Kartan selitteessä mainitaan "Kangas, 1 rak.", ilmeisesti tarkoittaen kangasmaastoa, jossa yksi rakennus¹. Rakennuksen laadusta ei ole tarkempaa kuvausta. Numeron 244 kuvaus on sama "Kangas, 1 rak." ja numeron 245 "Tie". Numeroiden 243 ja 244 jyvääro sadoissa markoissa on 2 ja tien 0. Näyttäisi myös siltä, että palsta 243 on rajattu aidalla ainakin itäosastaan. Mikäli

¹ H6a:5/1-16 Haikka; 0,9454 N:o 1 Haikka, RN:o 1:7-9, halkominen (1927-1927): Tiedosto 17

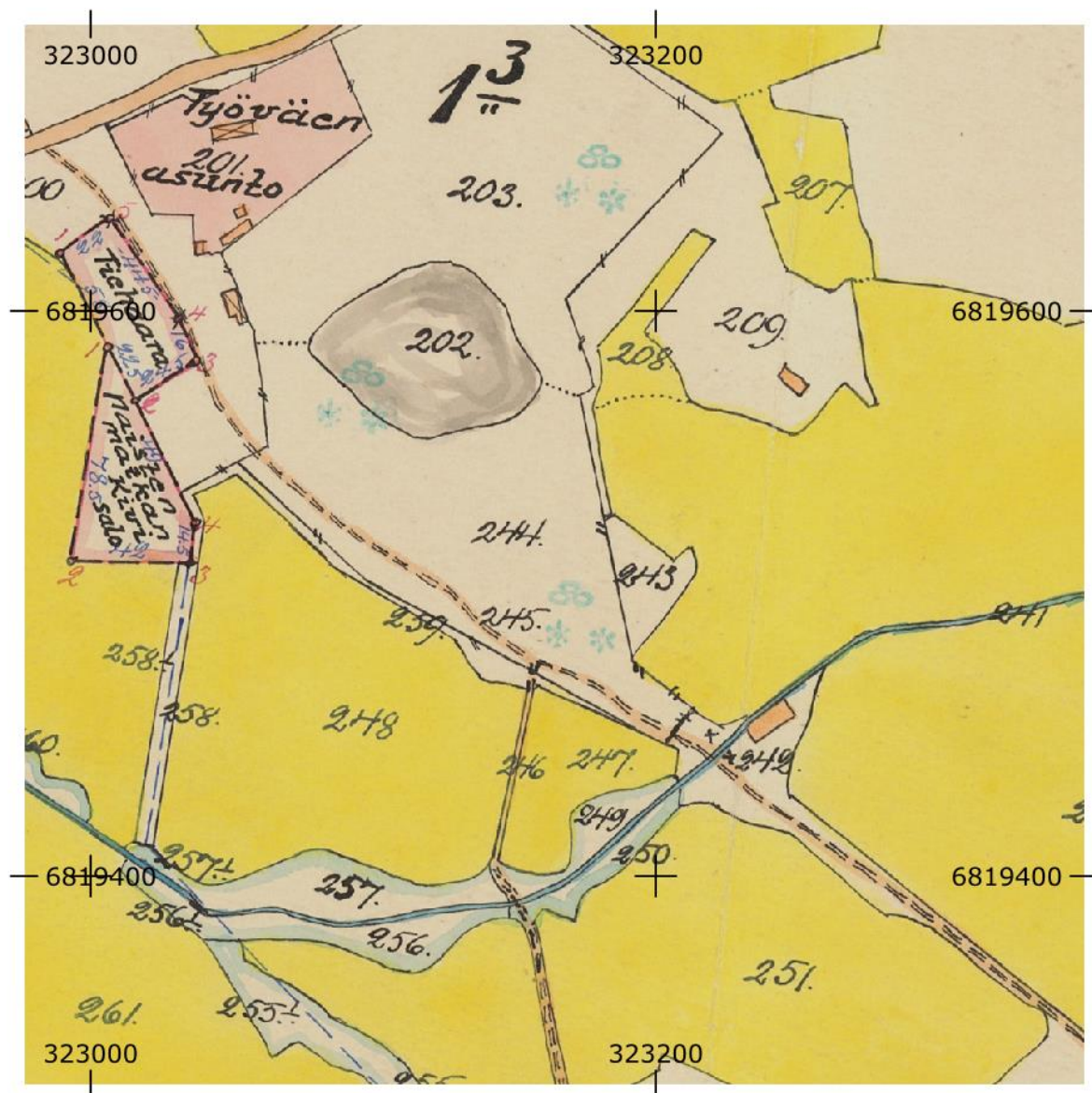
alueella on sijainnut rakennuksia, ne tuskin ovat olleet asuinrakennuksia, sillä asuinrakennukset on merkitty punaisella värillä. Todennäköistä on, että paikalla on sijainnut talousrakennuksia, kuten riihi tai lato, vuonna 1927. Vuoden 1953 peruskartalla paikalla ei ole rakennuksia.

Kartta 5. Ote Pirkkalan pitäjänkartasta vuodelta 1903. Alueen luonne pysynyt ennallaan ja peltoala on kasvanut lähinnä alueen länsipuolella.

Kartta 6. Ote vuoden 1927 kartasta "H6a:5/1-16 Haikka".

Kartta 7. Tarkempi ote kartasta "H6a:5/1-16 Haikka".

Kartta 8. Ote vuoden 1953 peruskartasta.

3. Arkeologinen tarkkuusinventointi

Koekaivaus tehtiin Museoviraston myöntämän tutkimusluvan ( ) mukaisesti. Tutkimuksissa noudatettiin myös Suomen arkeologisten kenttätöiden laatuohjeita (2020) ja muita Museoviraston ohjeita.

Ennen kaivamista rakenteet dokumentoitiin mittauksin (25.4.2024).

Arkeologinen tarkkuusinventointi toteutettiin kahden päivän aikana 7.5. ja 8.5.2024. Tarkkuusinventointi toteutettiin kahden henkilön työryhmällä. Työ aloitettiin koko alueen käsittäneellä metallinilmaisinhavainnoinnilla. Metallinilmaisinhavainnoin yhteydessä havaittiin ainoastaan nykyaikaisia metalliesineitä. Tämän lisäksi koko alue tutkittiin käsikairalla, jonka havaintojen perusteella voitiin havaita nokimaa-alueet röykkiöiden ympäristössä. Koekuoppien sijainti on esitetty liitekartassa 2.

Tämän jälkeen alueelle kaivettiin käsityövälinein koekuoppia ja lapionpistoja yhteensä 21 kappaletta. Tämän lisäksi alueen rakenteiden luonteen tarkentamiseksi kaivettiin kahteen kivirakenteeseen (A ja C) koekuopat.

Koekuoppien leikkaukset dokumentoitiin sanallisesti, mittauksin ja valokuvaamalla. Dokumentointi tehtiin RTK-korjatulla satelliittipaikantimella (Topcon HiPer SR antenni ja Topcon FC-6000 tallennin, tarkkuus +/- 1–10 cm), valokuvaten, piirtäen ja kirjallisesti.

Esille tulleista relevanteista konteksteista otettiin tarpeelliset ajoitusnäytteet.

Jälkitöiden yhteydessä laaditun mallin perusteella laadittiin kaivauskartat. Kartat laadittiin Qgis 3.30.3 ohjelmalla. Raportin koordinaatit on ilmoitettu ETRS-TM35FIN-tasokoordinaatteina.

Havainnot

Rakenteiden sijainti on esitetty liitekartassa 1.

A

Röykkiö A sijaitsee kiinteistöjen rajalla siten, että se jakautuu yhtä suuriin osiin pohjois- ja eteläpuolisen kiinteistön alueille siten, että sen keskellä kulkee tonttiraja. Röykkiön korkeus on noin 70 cm ja sen pituus itä-länsi suunnassa on noin 3,5 metriä ja pohjois-etelä suunnassa noin 3 metriä.

Röykkiössä lohkokiviä ja ne vaikuttivat olleen tulesa.

Röykkiön pohjoiskulmaan kaivettiin koekuoppa, jossa havaittiin nokista maata. Koekuopasta löytyi liitupiipun pesä pala noin 15 cm syvyydestä. Vaikka maa oli nokista, varsinaisia hiilenpaloja oli vähän. Koekuopan kivet rapautuneita ja lohkeilleita.

Koekuoppa (röykkiö A)

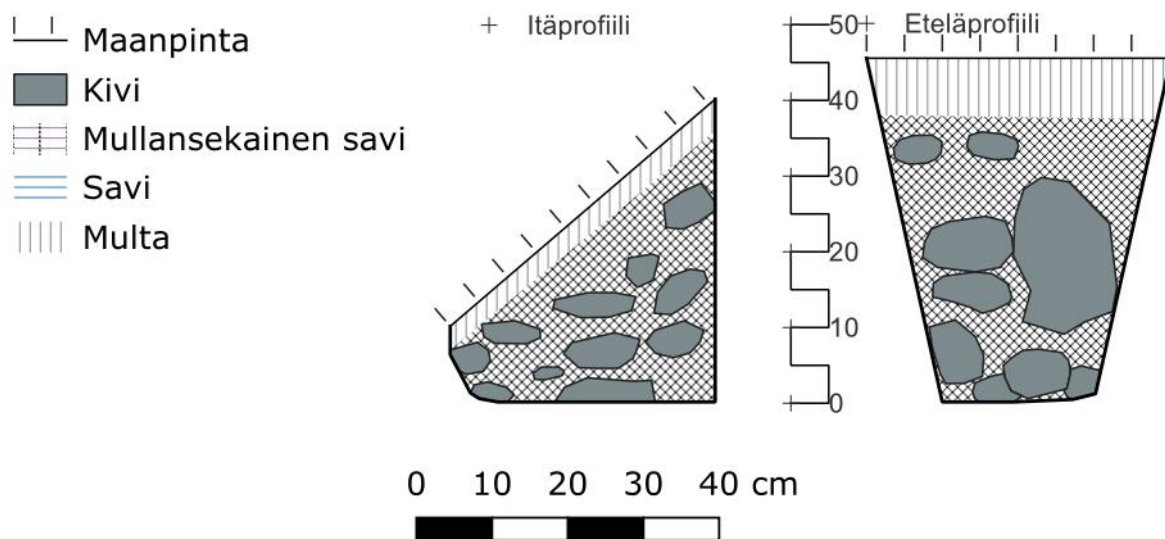
0 – 10 multa

10 – 40 kiviä, nokista multaa

- pohjamaata ei tavoitettu

Kuva 3. Kuopan etreläprofiili.

MK 1 : 10

Kuva 4. Kuopan itä- ja eteläprofiili. MK 1 : 10.

B

Röykkiö B sijoittui tutkimusalueen ulkopuolelle. Rakennetta ei tarkemmin tutkittu.

C

Alueen länsipäässä havaittiin rakennuksen perustus sekä kiviraunio (kiukaan tai uunin jäännös).

Rakennuksen perustus on saman suuntainen kuin sen länsipuolella kulkeva tie, eli kyseessä on todennäköisesti rakenne, joka on ollut samanaikaisesti käytössä tien kanssa. Rakenteen itälaita on epäselvä ja se on mahdollisesti osin tuhoutunut tai sitten itälaidan perustus on ollut kevytrakenteinen. Rakennuksen perustuksen itäpuolella maaperä on hyvin kivinen. Perusmaa on hiesusavea, jonka päällä on 10 – 15 cm multaa.

Kiviraunion, mahdollisen kiukaan, koko on noin 3 x 3 metriä. Rakenteen nykyinen korkeus on noin 30 cm. Röykkiön kivet ovat pääosin halkaisijaltaan noin 10 – 20 cm. Isompia kiviä on muutamia, mutta tätä pienemmät kivet puuttuvat. Todennäköisesti rakenne on romahtanut kohti kaakkoa. Rakenteen ympäristössä muutamien metrien etäisyydelle on tiilenpaloja ja tiilimurskaa.

Kuva 5. Kiukaan jäännös ennen tutkimuksia.

Kuva 6. Röykkiön C pinta puhdistettuna.

Koekuoppa (röykkiö C)

Koekuoppa sijaitsi röykkiön länsiosassa maakiven itäpuolella.

0 – 10 multa, kiviä

10 – 20 savi, kiviä

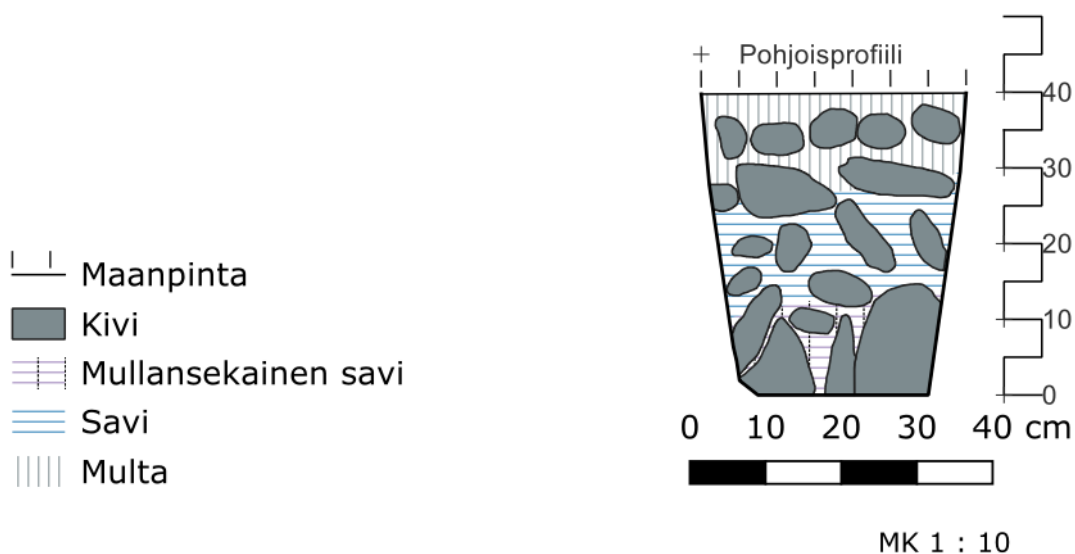
20 – 30 / 40 mullansekainen savi, kiviä, puun ja hiilenpaloja

Kuopassa runsaasti lohjonneita kiviä, joiden koko vaihteli 10–20 cm välillä. Muutamia laakakiviä ja runsaasti palamatonta luuta.

Kyseessä on todennäköisesti uunin tai kiukaan perustus.

Kuva 7. Röykkiön rakennetta.

Kuva 8. Profiilipiirros rakenteeseen C kaivetusta koekuopasta. Pohoisprofiili.

X1

Paikalla on Naistenmatkantiensuuntainen täyttömaakasa, joka pituus on noin 6 metriä ja leveys noin 3 metriä. Korkeutta kasalla on noin 0,5 – 0,7 metriä. Kasassa on savea sekä tiilen ja posliininpaloja sekä mm. metalliroskaa, kuten lankanauvoja, 1900-luvulta. Ilmeisesti paikalla on rakennuksen purkamisen tuloksena syntyneitä aineista.

Kuva 9. Täyttömaakasa tien laidassa. 25.4.2024.

X2

Peltoraunio, lohkokiviä

X3

Peltoraunio, lohkokiviä

Z1

Kuoppa

Koekuopat ja koepistot

KK 1

0 – 15 multa

15 – 40 Tumma multa, jossa runsaasti tiilenpaloja, luuta sekä lohkottuja laakakiviä.

Kuva 10. Koekuoppa 1. Rakenteen C ympäristössä on sekoittuneita kerroksia ainakin 40 cm syvyyteen.

LP 2

0 -15 multa

15 – 20 tumma maa, tiilenpaloja

LP 3

0 – 15 multa, tiilenpaloja

15 – 30 hiekkansekainen multa

30 – 35 ruskea hiesu (luontainen)''

KK 4

0 – 20 multa

20 – 35 kivinen multa, ei löytöjä

35 – 40 ruskea hiesu (luontainen)

LP 5

sekoittunutta täyttömaata ainakin 30 cm

LP 6

sekoittunutta täyttömaata ainakin 40 cm

KK 7

0 - 10 savensekainen multa

10 – 40 harmaa savensekainen sora (täyttö)

LP 8

0 – 40 Täyttösoraa, tiilen ja kaakelinpaloja 1900-luvulta.

KK 9

0 – 20 multa

20 – 35 hiesumoreeni (luontainen)

LP 10

0 – 10 multa

10 + kallio

LP 11

0 – 10 multa

10 – 30 ruskea moreeni (luontainen)

LP 12

0 – 10 multa

10 -20 moreeni (luontainen)

LP 13

0 – 20 sekoittunut multa

20 – 25 ruskea hiesu (luontainen)

KK 14

0 – 5 multa

5 – 20 mullansekainen hiesu

20 – 30 moreeni

KK 15

0 – 30 multa, sekoittunut sekä kiviä ja juuria

30 – 35 moreeni

KK 16

0 – 15 savi (tuotu, täyttösavi)

15 – 35 multa

35 – 40 savi (luontainen)

LP 17   kulttuurikerros

0 -20 nokimaata, tiilenpaloja

KK 18

0-10 multa

10 – 30 ruskea hiekka

LP 19

0 – 10 multa

10 – 20 ruskea moreeni

LP 20

0 – 20 sekoittunut multa

20 – 30 kivinen moreeni

LP 21

0-10 multa, pohjalla iso kivi

10 – 25 ruskea moreeni

Löydöt

Moderneja löytöjä oli melko runsaasti, erityisesti tutkimusalueen keskivaiheilta. Kaikki metalliesineet ajoittuivat 1900-luvulle. Vanhemmat löydöt, sekä tiilen ja luunkappaleet sekä nokimaa keskittyivät rakenteiden A ja C ympäristöön.

Rakenteesta A löytöjä oli melko vähän, lähinnä tiilenpaloja sekä liitupiipun pesän katkelma. Liitupiipun pesä ajoittaa rakenteen 1700-1900 lukujen väliselle ajalle.

Kuva 11. Liitupiipun pesä röykkiöstä A.

Rakenteen c yhteydessä oli runsaasti palamatonta luuta ja tiilenpaloja. Näiden ajoittaminen on hankalaa, mutta tiilenpalojen ja luunpalojen ulkomuodon perusteella rakenne ajoittuu historialliselle ajalle, todennäköisesti 1700-1900-luvun väliselle ajalle.

Kuva 12. Naudan hammas rakenteesta C.

Näytteet

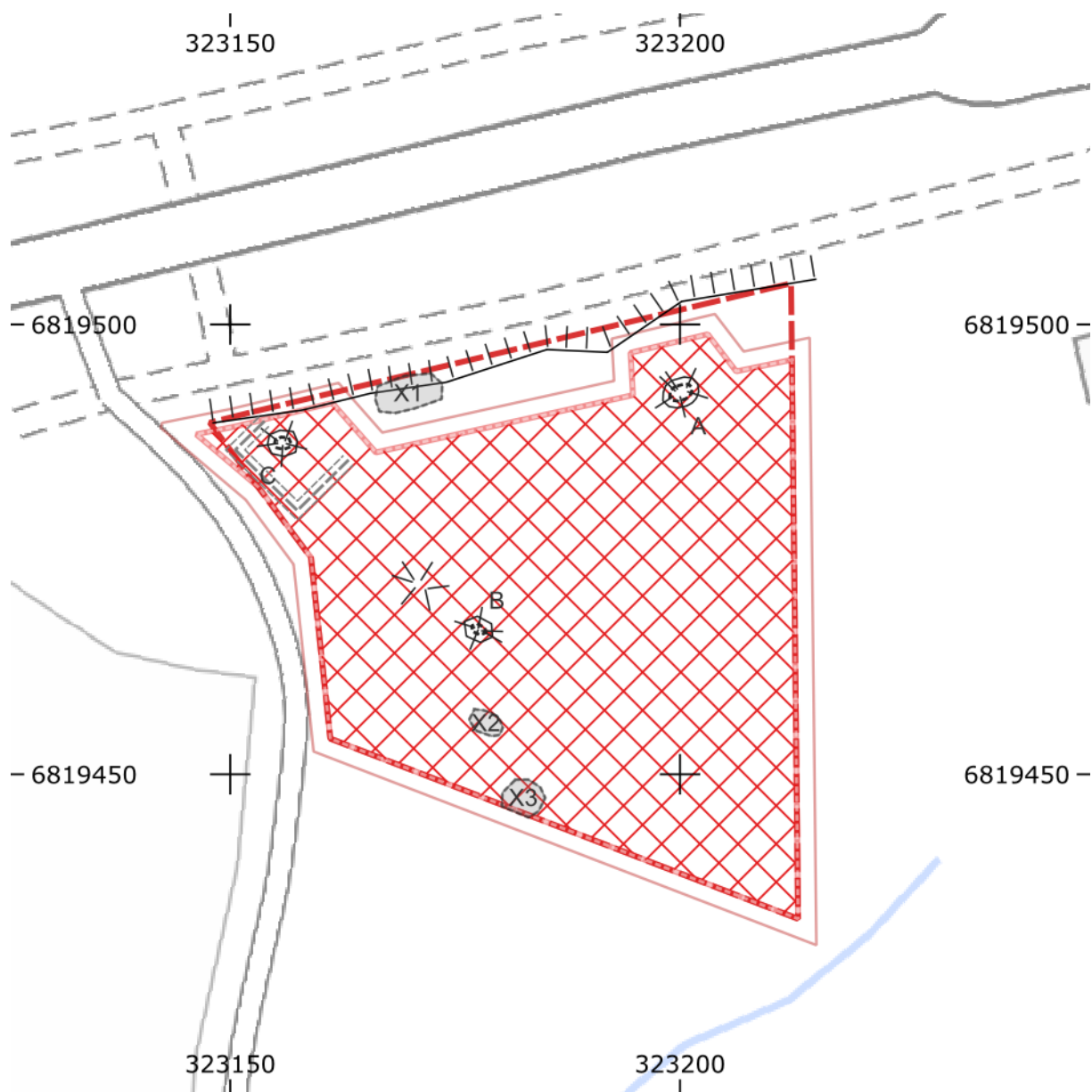
Isoja, rakenteiden ajoittamiseen sopivia, hiilenpaloja ei juurikaan ollut rakenteissa A ja C.

Röykkiöstä A otettiin koekuopasta ison kiven alta hiiltä (näyte 1) mahdollista radiohiiliajoitusta varten. Suunnilleen samalta syvyydeltä löytyi liitupiipun pesän pala.

Kivirauniosta C otettiin pieniä hiilenpaloja (näyte 2) ajoitusta varten talteen. Näytteen käyttökelpoisuus näytteen pienen koon takia on epävarmaa.

Rakenteesta C on myös muutamia luunpaloja, joita voidaan tarvittaessa käyttää radiohiiliajoitukseen.

Rakenteen C tarkemman ajoituksen selvittämiseksi lähetettiin rakenteen alemmista kerroksista talteen saatu lehmänhammas ajoitukseen. Hammas saatiin talteen kivi- ja savikerrostumasta ja sen oletettiin syntyneen rakenteen alkuperäiseen rakentamisaikaan. Koekuoppahavaintojen perusteella rakenne C oletettiin kiukaaksi tai uunin perustukseksi ja hammas löydettiin rakenteen perustukseksi tehdystä savi- ja kivikerroksesta noin 30 cm rakenteen pinnasta.

Kartta 9. Ehdotus muinaisjäännöksen uudeksi rajaukseksi alustavien tutkimushavaintojen perusteella. Punaisella rasterialla muinaisjäännösalue. Suoja-alue ohuella punaisella viivalla ja nykyinen rajaus punaisella katkoviivalla.

4. Tulokset

Tutkimuksessa ei havaittu merkkejä esihistoriallisesta ihmistoiminnasta. Todennäköisesti paikalla sijaitsee uudelle ajalle, mahdollisesti 1800-luvulle ajoittuvia maataloustoimintaan (riihi?) tai asutusyksikköön liittyvä uuninperustus. Rakenteiden ajoitus tarkentunee radiohiiliajoituksen perusteella. Lisäksi selvitettävällä alueella Naistenmatkantien tuntumassa sijaitsee nuoria, 1900- tai 2000-luvulle ajoittuva maanmuokkauksen yhteydessä uudelleenkasattuja maakasoja.

Tutkimusalueen pohjoisosa eli Naistenmatkantien eteläpuolella olevan kevyenliikenteenväylän laita oli aikaisemmissa tutkimuksissa luiskattu ja alueen pohjoisreuna vaikutti tuhoutuneelta.

Nokimaa sekä tiilen ja luunpalat keskittyivät röykkiöiden A ja C ympäristöön. Erityisesti rakenteen C ympäristössä kulttuurikerros (nokimaa & tiilenkappaleet) on ilmeisesti yli 40 cm paksu. Lisäksi paikalla on rakennuksen perustus, josta selkeästi erottuu lounaisseinän perustus sekä osa kaakkoisseinän perustusta.

Rakenne A sijaitsee etelään loivasti viettävässä rinteessä ja selkeää rakennuksen pohjaa paikalla ei voi havaita. Mahdollisesti röykkiötä (kiuasta) on ympäröinyt kevyesti perustettu rakennus.

Mielenkiintoista on, että kaivauksessa ei saatu talteen ainuttakaan palaa talouskeramiikkaa tai muuta perinteisesti asumiseen liittyvää materiaalia. Kaikki luu oli pintapuolisesti tarkasteltuna palamatonta, mikä tavallaan oli erikoista, koska nokimaata kuitenkin havaittiin röykkiöiden ympäristössä.

Mahdollisena tulkintana rakenteille A ja C voitaisiin pitää historiallisen ajan talousrakennusten jäännöistä. Asuinpaikkaakaan ei voida tulkinnasta sulkea pois, mutta historiallisen karttamateriaalin perusteella paikalla ei ole asuttu viimeksi kuluneiden 250 vuoden aikana. Jäännöksen merkitys muinaisjäännöksenä todennäköisesti tarkentuu radiohiiliajoituksen valmistumisen jälkeen.

Tarkkuusinventointihavaintojen perusteella ihmistoiminnasta kertova arkeologisoitunut kulttuurikerros sijoittuu rakenteiden A ja C ympäristöön.

Tampereella 15.5.2024

Kalle Luoto

Lähteet

Tutkimusraportit:

Soininen Tuija-Liisa 1998. Pirkkala. Arkeologinen perusinventointi 1998. Tampereen museot.

Miettinen Mirja ja Pekka. Pirkkalan inventointi 1971.

Digitaaliset lähteet:

Kulttuuriympäristö palveluikkuna

<https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>

Tampereen museot, Siiri tietokanta

Kartat

KTJ:

Hall D. 1753. Separat förrättningskarta, kartdel A, ägokarta, Haikka.

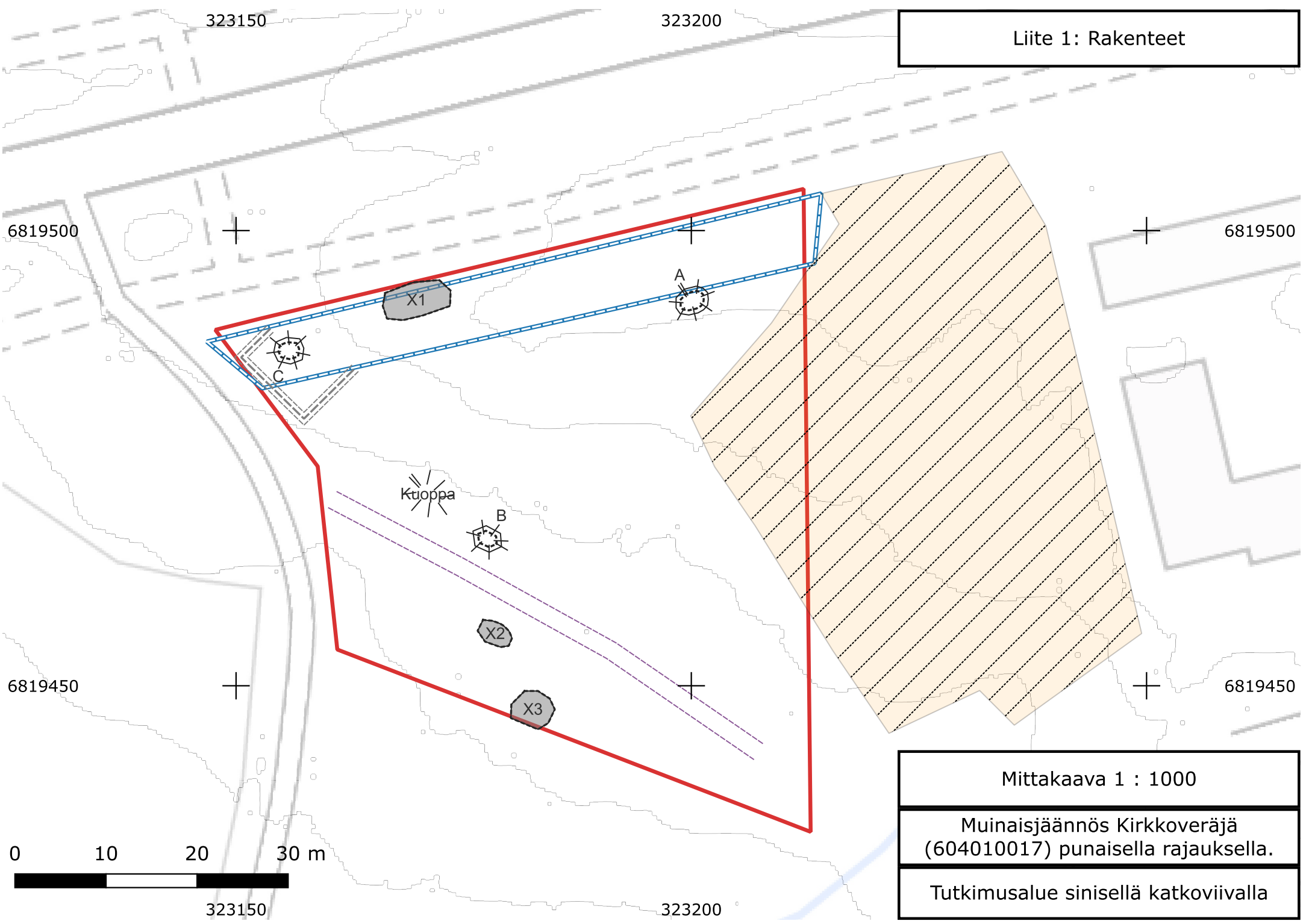
Dok. nro 35130707

Kansallisarkisto:

Maanmittaushallituksen uudistusarkisto . MHA U Uudistuskartat ja -asiakirjat. H HÄMEEN LÄÄNI. Pirkkala. H5:4/1-5. Haikka; Isojaon kartta, pöytäkirja ja jakokirja (1763-1763). Kansallisarkisto. Viitattu 14.5.2024.

Maanmittaushallituksen uudistusarkisto . MHA U Uudistuskartat ja -asiakirjat. H HÄMEEN LÄÄNI. Pirkkala. H6a:5/1-16 Haikka; 0,9454 N:o 1 Haikka, RN:o 1:7-9, halkominen (1927-1927). Tiedosto 1. Kansallisarkisto. Viitattu 14.5.2024.

Liite 1: Rakenteet

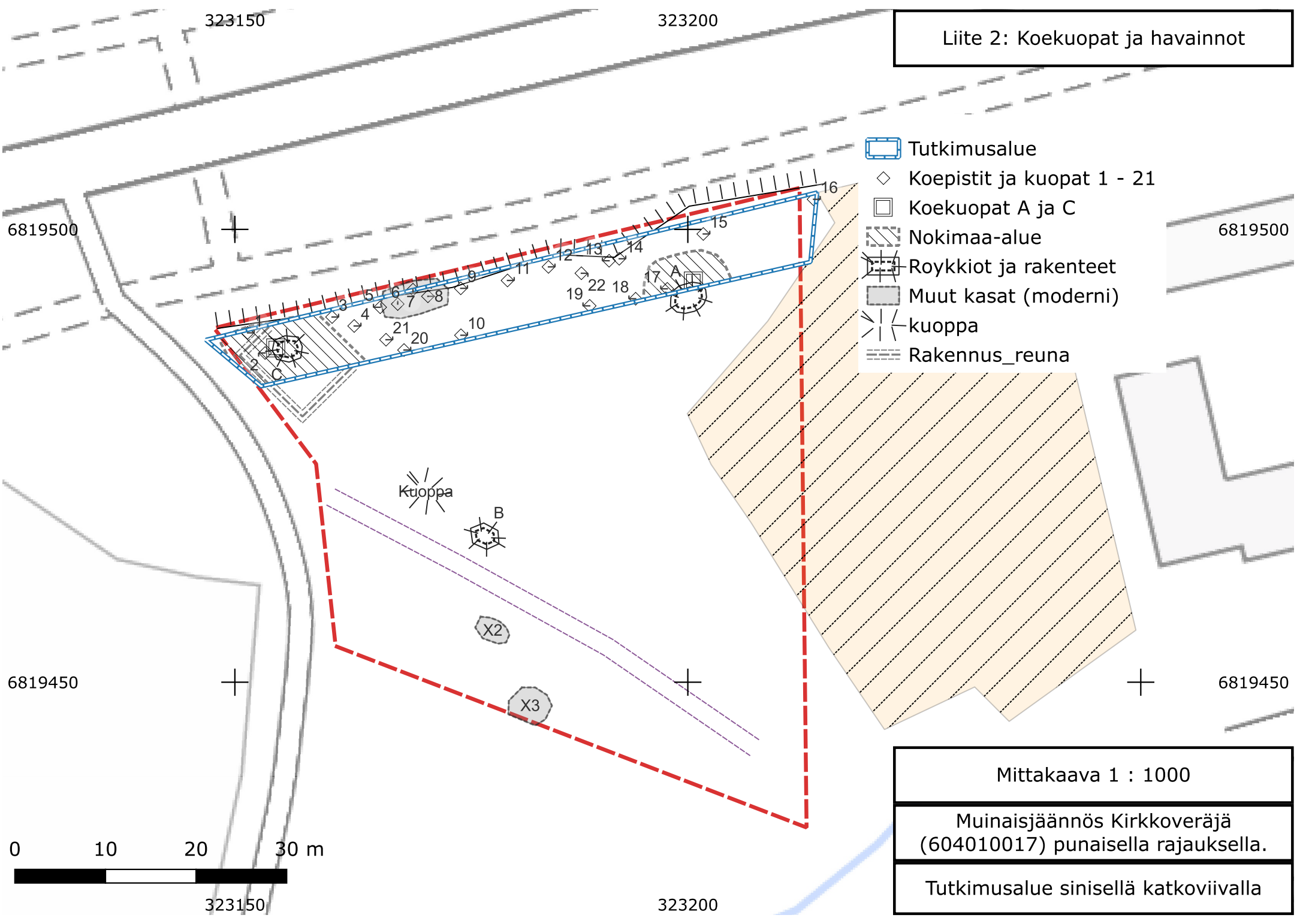

Mittakaava 1 : 1000

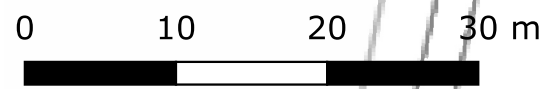
Muinaisjäännös Kirkkoveräjä
(604010017) punaisella rajauksella.

Tutkimusalue sinisellä katkoviivalla

Liite 2: Koekuopat ja havainnot

- Tutkimusalue
- Koepistit ja kuopat 1 - 21
- Koekuopat A ja C
- Nokimaa-alue
- Roykkiot ja rakenteet
- Muut kasat (moderni)
- kuoppa
- Rakennus_reuna

Mittakaava 1 : 1000

Muinaisjäännös Kirkkoveräjä
(604010017) punaisella rajauksella.

Tutkimusalue sinisellä katkoviivalla